

paa Valutamarkedet (ex ante) og Køb og Salg af Valuta (ex post). Dette Skel kunde iøvrigt ogsaa være fremhævet skarpere i den almindelige Prislære, hvor Forfatteren bruger Ordene Efterspørgsel og Udbud synonymt med Køb og Salg.

Fra Formens Side er det vanskeligt at rette Indvendinger mod Bogen. Den er overordentlig velskrevet, Ræsonnementerne er klart og udførligt gennemarbejdede og Eksemplerne valgt med Omhu. Alt i alt er det uden Tvivl den bedste samlede Fremstilling af Nationaløkonomiens Problemer, som for Tiden foreligger paa Dansk.

Andet Bind af Erhvervslæren er i Hovedsagen udarbejdet af Lektor Niels Banke, idet kun Forsikringsafsnittet og det sociale og det finansielle Afsnit er skrevet af henholdsvis Lektor Vedel-Petersen og Direktør Toftegaard. Her har Vanskelighederne ved Stoffets Ordning været mindre end ved den teoretiske Del, men Kravene til en overskuelig Fremstilling, der drager de væsentlige Tal og Kendsgerninger ud af et stort og broget Materiale, har til Gengæld været store. De er imidlertid blevet særdeles tilfredsstillende opfyldt. Bogen giver paa forholdsvis begrænset Plads en letlæselig og egentlig forbavsende indholdsrig Oversigt over det danske Samfunds Økonomi. Enkelte Smaafejl har sneget sig ind, f. Eks. paa S. 167 ved Gengivelsen af Sparekasselovens § 10, 1ste Stk. Alvorligere er, at man savner en blot nogenlunde fyldig Redegørelse for Arbejdsløsheden i Danmark, dens Udvikling i nyere Tid og dens Fordeling paa Fag og evt. efter Aarsager. Et Sagregister havde ogsaa været ønskeligt i en Bog, der som denne vil blive meget benyttet som Haandbog.

Med dette anselige Tobindsværk i Forbindelse med Winding Pedersens Bog om »Omkostninger og Prispolitik« er der paa meget kort Tid tilvejebragt et moderne og kvalitetsmæssigt fremragende Grundlag for Handelshøjskolens Undervisning i Nationaløkonomi, og der er al Grund til at tro, at disse Bøger vil kunne finde Anvendelse ogsaa ud over den Kreds, de henvender sig direkte til.

Poul Nyboe Andersen.

Dr. phil. Wolmer Clemmensen: Deskriptiv Erhvervsetik. Einar Harcks Forlag, København 1942. 80 Sider.

Dr. Clemmensen har i det første Afsnit i ganske kort Form givet en Fremstilling af Erhvervsetikken gennem Tiderne og tillige fremsat sin Plan, der gaar ud paa, at der skal oprettes *erhvervsetiske Forskningsinstituter* overalt i Europa, og at *Erhvervsetikken skal gøres til Undervisningsfag i alle Lande*. I Afhandlingens andet Afsnit behandles den deskriptive Erhvervsetiks (i det følgende skrevet d. E.) Opgave og Metodeproblem.

Vi faar her at vide, at en etisk Dom er en Dom, der vurderer en Handling eller dens Motiv som god eller slet, og at moralske »Sandheder« ikke kan bevises og derfor aldrig kan opnaa objektiv Gyldighed. Den enkeltes Tilslutning til et etisk System maa altid bero paa et subjektivt Valg. Derimod kan etiske Systemer og etiske Forestillinger meget vel opnaa kollektiv Gyldighed, d. v. s. opnaa Majoritetens Sanktion inden for et Samfund eller en Samfundsgruppe.

paa Valutamarkedet (ex ante) og Køb og Salg af Valuta (ex post). Dette Skel kunde iøvrigt ogsaa være fremhævet skarpere i den almindelige Prislære, hvor Forfatteren bruger Ordene Efterspørgsel og Udbud synonymt med Køb og Salg.

Fra Formens Side er det vanskeligt at rette Indvendinger mod Bogen. Den er overordentlig velskrevet, Ræsonnementerne er klart og udførligt gennemarbejdede og Eksemplerne valgt med Omhu. Alt i alt er det uden Tvivl den bedste samlede Fremstilling af Nationaløkonomiens Problemer, som for Tiden foreligger paa Dansk.

Andet Bind af Erhvervslæren er i Hovedsagen udarbejdet af Lektor Niels Banke, idet kun Forsikringsafsnittet og det sociale og det finansielle Afsnit er skrevet af henholdsvis Lektor Vedel-Petersen og Direktør Toftegaard. Her har Vanskelighederne ved Stoffets Ordning været mindre end ved den teoretiske Del, men Kravene til en overskuelig Fremstilling, der drager de væsentlige Tal og Kendsgerninger ud af et stort og broget Materiale, har til Gengæld været store. De er imidlertid blevet særdeles tilfredsstillende opfyldt. Bogen giver paa forholdsvis begrænset Plads en letlæselig og egentlig forbavsende indholdsrig Oversigt over det danske Samfunds Økonomi. Enkelte Smaafejl har sneget sig ind, f. Eks. paa S. 167 ved Gengivelsen af Sparekasselovens § 10, 1ste Stk. Alvorligere er, at man savner en blot nogenlunde fyldig Redegørelse for Arbejdsløsheden i Danmark, dens Udvikling i nyere Tid og dens Fordeling paa Fag og evt. efter Aarsager. Et Sagregister havde ogsaa været ønskeligt i en Bog, der som denne vil blive meget benyttet som Haandbog.

Med dette anselige Tobindsværk i Forbindelse med Winding Pedersens Bog om »Omkostninger og Prispolitik« er der paa meget kort Tid tilvejebragt et moderne og kvalitetsmæssigt fremragende Grundlag for Handelshøjskolens Undervisning i Nationaløkonomi, og der er al Grund til at tro, at disse Bøger vil kunne finde Anvendelse ogsaa ud over den Kreds, de henvender sig direkte til.

Poul Nyboe Andersen.

Dr. phil. Wolmer Clemmensen: Deskriptiv Erhvervsetik. Einar Harcks Forlag, København 1942. 80 Sider.

Dr. Clemmensen har i det første Afsnit i ganske kort Form givet en Fremstilling af Erhvervsetikken gennem Tiderne og tillige fremsat sin Plan, der gaar ud paa, at der skal oprettes *erhvervsetiske Forskningsinstituter* overalt i Europa, og at *Erhvervsetikken skal gøres til Undervisningsfag i alle Lande*. I Afhandlingens andet Afsnit behandles den deskriptive Erhvervsetiks (i det følgende skrevet d. E.) Opgave og Metodeproblem.

Vi faar her at vide, at en etisk Dom er en Dom, der vurderer en Handling eller dens Motiv som god eller slet, og at moralske »Sandheder« ikke kan bevises og derfor aldrig kan opnaa objektiv Gyldighed. Den enkeltes Tilslutning til et etisk System maa altid bero paa et subjektivt Valg. Derimod kan etiske Systemer og etiske Forestillinger meget vel opnaa kollektiv Gyldighed, d. v. s. opnaa Majoritetens Sanktion inden for et Samfund eller en Samfundsgruppe.

Man kunde have ønsket, at Dr. Clemmensen havde argumenteret for dette Synspunkt. Dr. Clemmensen anfører kun, at de moralske Normer er forskellige Lande og har skiftet gennem Tiderne. Dette kan dog ikke vise andet, end at man ikke *har* fundet nogle almengyldige (og objektive) moralske Normer, men ikke, at man *ikke kan* finde saadanne Normer. Ikke desto mindre hævder Dr. Clemmensen udtrykkelig dette sidste.

Endvidere faar vi at vide, at det er den d. E.'s Opgave at gøre Rede for etiske Domme inden for Erhvervslivet og for de forskellige etiske Synspunkter, der kan anlægges, og som mere eller mindre bevidst bliver anlagt og i Praksis ogsaa maa anlægges paa Erhvervslivet. Den d. E. har ganske vist meget tilfælles med Erhvervsret og Driftsøkonomi, men som Videnskab maa den hvile i sig selv og skabe sine egne Metoder; og dens Formaal maa ene og alene være dette: At give et objektivt Kendskab til de skiftende erhvervsetiske Systemer og forskellige Normer og Principper. Det maa saa overlades til den enkelte at knytte disse Kundskaber sammen med sin juridiske og driftsøkonomiske Viden og saa ud herfra *selv vælge denne eller hin Erhvervspolitik*.

Det er altsaa Dr. Clemmensens Tanke, at den d. E. skulde undersøge, hvilke etiske Normer der anvendes i Erhvervslivet. Den d. E.'s Opgave skulde derved indskrænke sig til udelukkende at registrere (beskrive), aldrig vurdere. Hvis Erhvervsetikken tillige, som Dr. Clemmensen foreslaar, bliver Undervisningsfag i alle Lande, vil antageligt visse Handelsfolks »moraliske« Bevidsthed skærpes, og dermed for saa vidt ogsaa deres »moraliske« Ansvar, andre vil formodentlig foretrække i Praksis at drage Konsekvensen af det teoretiske Standpunkt: At det ene er lige saa moralsk som det andet, fremfor at føle sig bundet af en »moralisk« Ansvarsfølelse, der objektivt og videnskabeligt set alligevel er for intet at regne. Der er den Forudsætning skjult i Dr. Clemmensens Tankegang, at Handelsfolk, og naturligvis heller ikke andre, kan løbe fra deres egen »Natur«. Har de Anlæg i Retning af en »moralisk« Ansvarsbevidsthed, saa vil de ikke saa let kunne løbe fra de Krav, den paalægger dem. Selv om de altsaa var nok saa overbeviste om, at der ingen objektive moralske Sandheder gives og kan gives, saa vil de alligevel handle og vurdere »moralisk« under Diktat af deres følelsesmæssige Indstilling. Den etiske Subjektivisme, som Dr. Clemmensen gør sig til Talsmand for, indebærer derfor ingen Farer for Samfundet, som saa mange vil være tilbøjelige til at antage.

Dr. Clemmensen giver ligeledes en Orientering med Hensyn til det Materiale, der kan danne Grundlag for Undersøgelserne (saa som den historiske Udvikling, etiske Koder, Biografier og Skrifter af store Driftsherrer, juridiske Dokumenter samt og ikke mindst Handelens »uskrevne Love«) og Metoderne, efter hvilke man kan foretage dem (saaledes nævnes *den komparative Metode*, hvorved de forskellige Tidsaldres og de forskellige Landes erhvervsetiske Principper sammenlignes, og naturligvis *den deskriptive Metode*, hvorved Materialet beskrives og Problemernes Eksistens paapeges, og endelig, som et Forslag af Forfatteren selv, *den eksperimentelle Metode*, som hidtil ikke har været benyttet paa dette Felt, og som ad eksperimentel Vej skal konstatere, hvilke erhvervsetiske Principper og moralske Forestillinger, der gør sig gældende i Handelskredse).

I de følgende Afsnit fremlægger Dr. Clemmensen en Del af det Materiale, der frembyder sig for den erhvervsetiske Forskning, under Overskrifterne »Reklameetik«, »Prispolitik i erhvervsetisk Belysning« og »Om unfair Handelsmetoder«.

Som Dr. Clemmensen selv gør opmærksom paa, er hans Afhandling en *foreløbig* Introduktion til Omraadet deskriptiv Erhvervsetik. Der er imidlertid næppe Tvivl om, at Dr. Clemmensen her har fundet et Forskningsomraade, der kan gøres til Genstand for en strengt saglig Behandling. (Der kan maaske være nogen Tvivl om Hensigtsmæssigheden af Benævnelsen Etik i denne deskriptive og i strengeste Forstand ikke-normative Sammensætning). Opgaven vil sikkert vise sig at indebære store, men næppe uoverstigelige Vanskeligheder. Uoverstigelige vil Dr. Clemmensens Vanskeligheder snarere blive, hvis han vil søge at udnytte sine Resultater i Praksis, hvorved han næppe vil kunne undgaa at anlægge visse normative Synspunkter, og hvorledes kan man gøre baade det ene og det andet.

Asger Langkjær.

Hvad De bør vide om os. *Huandbog for Funktionærer i De Forenede Jernstøberier A/S.*

»I gensidig Tillid og Respekt under indbyrdes Ansvar« er Mottoet for De Forenede Jernstøberier's Personalepolitik. Denne Sentens rummer eller bør i Virkeligheden rumme Formaalet med alle personalepolitiske Foranstaltninger i de Virksomheder, der har taget dette Problem op til nærmere Drøftelse og Behandling. Deres Kreds udvides stadig, og det er kun med den største Sympati, man fra et samfundsmæssigt Synspunkt ser paa denne Udvikling. Nu er personalepolitiske Foranstaltninger i Virkeligheden ikke nogen Velgørenhedsgerning alene, hvilket man da heller ikke de fleste Steder giver det Udseende af, men det er i lige saa høj Grad en nødvendig Følge af den Udvikling, Erhvervslivet er undergaaet siden Industrialismens Gennembrud, og som kort kan karakteriseres som Tendensen mod Stordrift. Denne Kendsgerning er et Spørgsmaal, hvis Fordele og Ulemper man kan diskutere, men eet er i hvert Fald givet: Det er en Udvikling, der har haft en ganske omkalfatrende Virkning paa det underordnede Personales Stilling i Firmaet og til dets Ledelse.

Den enkeltes Arbejde omfatter i et velorganiseret Storforetagende kun en ganske bestemt Funktion eller Del deraf, og dette betyder, at Arbejdet maaske kan synes noget ensformigt, at den enkeltes Kendskab til hele Firmaet og dets Organisation er ringe, at mangelfulde Oplysninger om mange andre Forhold er ringe o. s. v. Alt dette er Basis for Utilfredshed, Uoplygt-hed og Mistro, hvilket alt sammen til syvende og sidst gaar ud over Firmaet, dets Salg og Renommé. Det er da for at fjerne disse Gnidninger, at de personalepolitiske Foranstaltninger skal sætte ind og søge paa forskellig Maade at skabe Kontakt mellem Ledelse og Personale.

Som et Led i dette Arbejde rejser sig ogsaa Spørgsmaalet om Betimeligheden af en Personalehaandbog, hvor de forskellige Ting, som enhver